

Jarosław Fijałkowski

Pascha i człowiek w teologii księdza W. Hryniewicza

Łódzkie Studia Teologiczne 4, 171-179

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. JAROSŁAW FIJAŁKOWSKI

PASCHA I CZŁOWIEK W TEOLOGII
KSIĘDZA W. HRYNIEWICZA*

WPROWADZENIE

Rozważania nad doczesną aktywnością ludzką ks. W. Hryniewicz zawarł głównie w trzecim tomie swojej teologii paschalnej – *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata*¹. Odnośny rozdział noszący tytuł *Paschalny sens doczesnej aktywności człowieka* znajduje się w drugiej części tomu, zatytułowanej *W drodze ku eschatycznemu spełnieniu tajemnicy paschalnej*. Już samo umiejscowienie problematyki związanej z działalnością ludzką w kontekście oczekiwania na eschatyczną przemianę świata sugeruje, że zostanie jej nadane nowe teologiczne znaczenie. Dotychczasowe tłumaczenie ziemskiej aktywności człowieka w świetle dzieł stworzenia i wcielenia jest tu uzupełnione i dopełnione dzięki odkryciu znaczenia Paschy Chrystusa w codziennym życiu chrześcijanina. O ile dotychczas działalność ludzka interesowała teologów zachodnich jako odpowiedź na powołanie człowieka do kontynuacji dzieła stworzenia oraz jako droga realizowania ludzkiej doskonałości, o tyle ks. Hryniewicz podejmuje ten problem w celu wydobycia sensu ludzkich dziejów, zmierzających do ostatecznego spełnienia się w Królestwie Bożym, wskazując w nich rytm życia kształtowany na drodze poświęcenia i ofiarności na wzór paschalnej ofiary Chrystusa².

Punktem odniesienia do tych dociekań jest paschalna interpretacja osoby ludzkiej. To istotne zagadnienie jest fundamentem rozumienia doczesności ludzkiej w świetle życia, śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa.

---

* Fragment pracy magisterskiej, *Paschalny sens doczesnej aktywności człowieka według ks. Wacława Hryniewicza*, pisanej na seminarium naukowym z teologii moralnej pod kierunkiem ks. dr. Tadeusza Sikorskiego w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi.

¹ Ks. W. Hryniewicz, *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 3, Lublin 1991.

² Zob. tamże, s. 216.

Dlatego też, w tej części pracy, po zarysowaniu idei paschy w sposób syntetyczny i wybiórczy zostanie dokonana prezentacja osoby³, tak jak się ona jawi w dziele lubelskiego teologa. Posunięcie to będzie bezpośrednim wstępem do odkrycia paschalnego sensu doczesnej działalności ludzkiej.

1. CHRZEŚCIJAŃSKIE ROZUMIENIE „PASCHY”

W drodze ku odkryciu paschalnego sensu dziejów ludzkich należy odpowiedzieć na pytania: czym jest Pascha i w jaki sposób łączy się ona z doczesnym życiem chrześcijanina w każdym czasie i w każdym miejscu ziemi?

Idea Paschy w chrześcijaństwie wywodzi się z tradycji izraelskiej. Tak nazywa się w języku aramejskim najstarsze święto żydowskie⁴, związane z wyprowadzeniem Izraelitów z niewoli egipskiej. Jest to święto upamiętniające interwencję Boga w dzieje narodu wybranego i akcentujące uobecnienie zbawczych wydarzeń dokonanych przez Boga⁵.

Chrześcijańska Pascha jest kontynuacją Paschy starotestamentalnej. Związana jest ze zbawczą ofiarą Chrystusa. Według Ewangelii świętego Jana nastąpiła ona „w tym dniu i o tej porze dnia, gdy Żydzi spożywali Paschę (J 19, 14.31)”⁶. Stąd – między innymi – śmierć Jezusa na krzyżu określana jest jako zbawcza ofiara paschalna. Paschalnym barankiem, którego Żydzi zabijali na pamiątkę wyzwolenia z rąk Egipcjan, jest dla chrześcijan Chrystus, który wyzwala z niewoli grzechu (J 1, 29).

W tradycji chrześcijańskiej wystąpiły dwa różne rozumienia terminu „pascha”. Jedno z nich opierało się na dostrzeżeniu typologicznego związku między ukrzyżowanym Chrystusem a barankiem paschalnym, drugie łączy się z żydowską ideą przejścia z niewoli do wolności. Pierwsza etymologia akcentuje elementy cierpienia i śmierci Chrystusa, poprzez które dokonało się zwycięstwo⁷. Druga bliższa jest interpretacji hebrajskiego słowa „pesah”, które w judaizmie określało przejście Izraelitów przez Morze Czerwone. Pierwsi chrześcijanie dostrzegali w tym wydarzeniu „typ chrztu udzielanego w noc Paschy”⁸. Później pojawiła się interpretacja alegoryczna, według której na wzór przejścia Izraela z niewoli do

³ Całościowe opracowanie tego zagadnienia przekracza potrzeby niniejszej pracy. Poruszone zostaną jedynie te aspekty paschalnej wizji człowieka, które są kluczowe do zgłębienia paschalnego sensu aktywności ludzkich. Odnośnie do paschalnego rozumienia osoby zob. ks. W. Hryniewicz, *Człowiek istota paschalna*, [w:] *Pascha Chrystusa...*, s. 39–208.

⁴ Zob. ks. W. Hryniewicz, *Chrystus nasza Pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. 1, Lublin 1982, przypis 5, s. 43.

⁵ Zob. tamże, s. 43–44.

⁶ Tamże, s. 51

⁷ Zob. tamże, s. 58–60.

⁸ Tamże, s. 61.

wolności dokonuje się odnowa człowieka, czyli przejście do nowego życia. Wreszcie żydowska pascha jest typem przejścia Chrystusa ze śmierci do życia⁹.

Rozumienie „paschy” jako cierpienia i śmierci oraz przejścia nie wyklucza się wzajemnie. Jest ze sobą zbieżne, dlatego, mówiąc o paszce, trzeba mieć na uwadze zarówno jedno, jak i drugie wyjaśnienie.

Paschalne dzieło odkupienia w teologii chrześcijańskiej obejmuje zarówno rzeczywistość kenozy Chrystusa – od chwili Jego zaistnienia jako człowieka, aż do śmierci na krzyżu – jak i Jego uwielbienie w wydarzeniach Zmartwychwstania i zesłania Ducha Świętego. Wspomniane fakty składają się na jedność misterium paschalnego. Występują między nimi relacje, których zrozumienie ma doniosłe znaczenie dla chrześcijańskiej soteriologii¹⁰. Nie są to przypadkowe zdarzenia, które mogłyby zaistnieć lub nie. Wszystkie wewnętrznie są ukierunkowane ku tajemnicy paschalnej, poprzez którą dokonano się odkupienie człowieka.

Sam akt wcielenia już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa rozważany był jako niezbędny warunek zbawienia, a współcześnie uznaje się, że wcielenie jest samo w sobie częścią dzieła odkupienia¹¹: „Ludzka natura Chrystusa [...] jest całkowicie zdeterminowana przez dzieło odkupienia”¹².

Tym bardziej nie sposób rozpatrywać męki i śmierci Chrystusa poza kontekstem paschalnym. W momencie męki i śmierci kończy się ludzka droga Chrystusa, dla której stał się człowiekiem. Wprawdzie nie jest to jeszcze pełne zwycięstwo, ale konieczny jego warunek. Nie tylko warunek, także rzeczywistość, w której to zwycięstwo się dokonało. Chrystus ukrzyżowany jest bowiem zawsze Chrystusem zmartwychwstałym¹³.

Właśnie w zmartwychwstaniu Chrystusa dokonuje się pełnia odkupienia. To, co było obecne w ludzkiej egzystencji Jezusa w związku z celem Jego zbawczej misji, uzyskuje dopełnienie w Zmartwychwstaniu. Przy tym rozpatrywanie Zmartwychwstania poza ziemską działalnością Chrystusa i w oderwaniu od Jego zbawczej ofiary byłoby głębokim nieporozumieniem. „Błogosławiona Pascha Chrystusa”¹⁴, będąca dopełnieniem wcielenia, ukazuje zbawienie jako ewolucję rzeczywistości wynikającej ze spotkania świata boskiego ze światem ludzkim w człowieczeństwie Chrystusa¹⁵.

Zdaniem ks. Hryniewicza odpowiedź na pytanie „czym jest odkupienie?” wyczerpuje się w stwierdzeniu: jest nim Jezus Chrystus zmartwychwstały, Jego uwielbione człowieczeństwo¹⁶. Nie jest to akt, poprzez który Bóg przestaje

⁹ Zob. tamże.

¹⁰ Zob. tamże, s. 273.

¹¹ Zob. tamże, s. 274.

¹² Tamże, s. 276.

¹³ Zob. tamże, s. 310.

¹⁴ Tamże, s. 289.

¹⁵ Zob. tamże, s. 289–290.

¹⁶ Zob. tamże, s. 397.

„gniewać się” na grzesznego człowieka, lecz wywyższenie Zmartwychwstałego, w którym ludzkość staje się zdolna przyjąć przebaczenie i dojrzeć do zrozumienia miłości Boga wcielonej w Chrystusa¹⁷.

Misterium paschalne, o jakim jest tutaj mowa, to zagadnienie o rozległym zakresie treściowym. Nie wolno ograniczać go tylko do relacji, w jakiej pozostają ze sobą śmierć i zmartwychwstanie Jezusa. Odnosi się ono również do tajemnicy zbawienia w całej pełni.¹⁸

Odnosząc się do chrześcijańskiego rozumienia terminu misterium, stwierdzić należy, że jest to rzeczywistość, która objawia i udziela ludziom zbawcze działania Boga. Poprzez misterium paschalne człowiek może uczestniczyć w niepojętej tajemnicy Boga¹⁹.

Szczególnie ważne jest odkrycie pozytywnej treści pojęcia misterium. Nie można poprzestać na rozumieniu misterium jedynie jako niepoznawalnej tajemnicy. W Biblii, a szczególnie w teologii świętego Pawła, pod tym pojęciem kryje się plan Boga wobec ludzkości, aby dostąpiła ona zbawienia w osobie i przez osobę Jezusa Chrystusa. Chociaż jest to tajemnica przekraczająca naturalne zdolności poznawcze człowieka, to jej zrozumienie jest dostępne w wierze pod wpływem Ducha Świętego (zob. 1 Kor 2, 10–15). W teologii świętego Pawła misterium jest objawieniem mądrości Bożej w Jezusie Chrystusie, gdyż w Jego czynach i nauce Słowo Boże skierowane do ludzi osiągnęło swoją pełnię²⁰. Stąd uzasadnione jest dopatrywanie się w sformułowaniu „misterium paschalne” całokształtu wydarzenia Chrystusa, bez oddzielania konkretnych okresów Jego realizacji.

Warto wspomnieć, że kształtowanie się rozumienia idei misterium paschalnego ma swoją wielowiekową historię. W dziejach chrześcijaństwa, od czasu pierwszej wspólnoty popaschalnej, przez okres formułowania się doktryny chrześcijańskiej w Kościele pierwotnym i w czasach Ojców oraz później, dokonywał się rozwój uzależniony przyjmowaną perspektywą teologiczną. Dlatego też z czasem zaznaczyły się pewne różnice w pojmowaniu tego zagadnienia między Wschodem a Zachodem chrześcijańskim. Na Zachodzie wyeksponowany został kult cierpiącego człowieczeństwa Chrystusa, w którym poprzez mękę i śmierć dokonało się zbawienie. „Jeśli czasami wspominało zmartwychwstanie, to przede wszystkim w tym celu jedynie, aby ukazać w nim osobisty triumf Chrystusa i chwalebny nagrodę za uniesienie”²¹. Chrześcijański Wschód skupił się raczej na tajemnicy zmartwychwstania, choć nie tracił z pola widzenia misterium paschy jako integralnej całości, która zajmowała uprzywilejowane miejsce w teologii, liturgii,

¹⁷ Zob. tamże.

¹⁸ Zob. tamże, s. 31–32.

¹⁹ Zob. tamże, s. 52.

²⁰ Zob. tamże.

²¹ Tamże, s. 183. Ks. Hryniewicz niezwykle wnikliwie przedstawia historię myśli teologicznej w odniesieniu do Paschy Chrystusa. Czyni to, poświęcając temu zagadnieniu niemalże połowę pierwszego tomu swojego zarysu teologii paschalnej. Zob. tamże, s. 87–271.

ikonografii i życiu chrześcijańskim. Ksiądz Hryniewicz, jako wybitny znawca paschalnej teologii prawosławnej²², nie dostrzegając w niej elementów sprzecznych z doktryną katolicką, uznając jej wartość jako myśli uzupełniającej dorobek Kościoła Zachodniego, stworzył teologię paschalną, czerpiąc obficie z prawosławia. Szczególnie charakterystyczne jest położenie akcentu na jedność misterium paschalnego. Począwszy od aktu wcielenia poprzez ziemskie życie, a później mękę oraz śmierć aż do zmartwychwstania, należy w świetle tej teologii mówić o paschalnej egzystencji Chrystusa²³.

Przyjęta przez Hryniewicza perspektywa teologiczna pozwala ponadto spojrzeć na człowieka jako na istotę, którą charakteryzują głębokie powiązania z paschalnym misterium Chrystusa. Mówiąc w ten sposób o paschalnym życiu chrześcijanina, trzeba dostrzec związek konkretnej egzystencji ludzkiej z dziełem Odkupiciela. Odkupienie ciągle się aktualizuje przez przemianę życia ludzkiego wskutek osobowego wpływu Chrystusa, przeobrażającego istnienie doczesnego życia ludzkiego. Nie jest to wpływ czysto zewnętrzny. Chrześcijaństwo nie jest tylko naśladowaniem ziemskiego życia Chrystusa, ale autentycznym w nim uczestnictwem. Chrystus – nasze odkupienie – przenika wewnątrz człowieka w międzyosobowym kontakcie²⁴. Bóg osobowy oddziałuje na osobę ludzką analogicznie do wzajemnego wpływu ludzi. Człowiek, wchodząc w życie drugiego, potrafi zmienić je na dobre lub złe. Podobnie Zbawiciel przemienia je zawsze dla dobra człowieka. Pozwala to otworzyć się człowiekowi na zbawienie – uczestnictwo w miłości ukrzyżowanej i ofiarnej²⁵. Skutkiem misterium paschalnego nie jest jedynie ukazanie wzorca postępowania. Moc tajemnicy paschalnej odnawia i przemienia człowieka. Nie dzieje się to automatycznie, bez żadnego zaangażowania ze strony człowieka. Istnieje potrzeba dobrowolnego przyjęcia zbawczego wpływu Chrystusa²⁶. Zgoda ze strony człowieka prowadzi do urzeczywistnienia paschalnego charakteru życia chrześcijańskiego.

---

²² W jego dorobku pisarskim, obok licznych artykułów, znalazła się między innymi pozycja *Staroruska teologia paschalna w świetle pism św. Cyryla Turowskiego*, Warszawa 1993. Przybliżoną w niej myśl teologiczną cechuje ponadwyznaniowa otwartość, głęboka nadzieja i apel o pojednanie.

²³ Zob. ks. W. Hryniewicz, *Jedność misterium paschalnego*, [w:] *Chrystus nasza Pascha...*, s. 273–278.

²⁴ Zob. ks. W. Hryniewicz, *Chrystus nasza Pascha...*, s. 399. Ksiądz Hryniewicz posługuje się w tym miejscu pojęciem przyczynowości osobowej jako wpływem „drugiej osoby posiadającej zdolność wyzwalań i nadawania nowego sensu ludzkiemu życiu”, tamże, s. 401.

²⁵ Zob. tamże, s. 400.

²⁶ Zob. tamże, s. 401.

2. SPOJRZENIE NA OSOBĘ W PERSPEKTYWIE MISTERIUM PASCHALNEGO

Zbawcze dzieło Chrystusa, na które składa się Jego życie, śmierć i zmartwychwstanie, zawsze – od początków istnienia Kościoła – stanowiło centralne wydarzenie i podstawową prawdę chrześcijaństwa. Znaczenie paschalnej ofiary Chrystusa nie mogło zatem pozostać bez jakiegokolwiek wpływu na kształtowanie się samoświadomości człowieka wierzącego. Chrześcijańska antropologia wypracowana przez wielu myślicieli wyraża przeświadczenie o chrystocentrycznym charakterze dziejów ludzkich. Tajemnica człowieka jest rozjaśniana przez odniesienie do tajemnicy Chrystusa²⁷. Wokół tej prawdy koncentruje się nauka Soboru Watykańskiego II o godności osoby ludzkiej (zob. KDK 22). Tym torem przebiega również nauczanie Jana Pawła II, który rozwija chrześcijańską antropologię chrystologiczną.

Pomimo tego, ks. Hryniewicz jest skłonny przyznać rację prawosławnemu teologowi P. Evdokimovowi (1901–1970), który stwierdził, że dotychczas zbyt mało mówiono o „człowieku w Chrystusie”. Istnieje potrzeba poświęcenia większej uwagi paschalnej strukturze egzystencji ludzkiej²⁸.

Realizacja powołania człowieka, czyli życie chrześcijańskie w całej pełni, podobnie jak wypełnienie misji Chrystusa, nacechowane są wyrzeczeniem i ofiarą. W paschalnej antropologii szczególny akcent kładzie się właśnie na ofiarniczy aspekt życia człowieka w drodze ku odsłonięciu pełnej prawdy o nim „w przyszłości, u kresu dziejów”²⁹.

2.1. Egzystencja paschalna człowieka

Pojęcie osoby świadczy o jej odmienności od innych i o jej niepowtarzalności. Prowadzi to w konsekwencji do przeświadczenia o nienaruszalności osoby przez innych. „Nikt z ludzi nie ma władzy nad drugą osobą”³⁰. Może jedynie i powinien wchodzić w relacje z innymi ludźmi. Osoba nie może urzeczywistnić swojego relacyjnego charakteru inaczej, jak poprzez czyn. W paschalnej antropologii ks. Hryniewicz pojęcie osoby łączy z przekraczaniem własnego „ja”. To wyjście z siebie, będące wyrazem relacji osoby do osoby, musi być przejawem miłości. Więcej, ks. Hryniewicz stwierdza niemożliwość bycia dla innych bez istnienia miłości. Odwołując się natomiast do Ojców greckich, a szczególnie do Pseudo-Dionizego Areopagity, podkreśla, że ten, kto miłuje, należy nie do siebie

²⁷ Zob. ks. W. Hryniewicz, *Pascha Chrystusa...*, s. 57.

²⁸ Zob. tamże, s. 62.

²⁹ Zob. tamże, s. 203.

³⁰ Tamże, s. 71.

samego, ale do tego kogo miłuje³¹. Takie postawienie sprawy prowadzi do kenotycznego rozumienia miłości, a w konsekwencji do kenotycznej wizji osoby, której jest wyrazicielką. Miłość bowiem jest zawsze relacją osób względem siebie.

Ideałem człowieka paschalnego, a zarazem wzorem „nowego człowieka” jest Jezus Chrystus. Szczególnie wyraźnie w Jego ziemskim życiu dostrzec można elementy kenozы. Wyniszczenie, rezygnacja z siebie i ogołocenie Chrystusa wskazują człowiekowi sposób istnienia osobowego³², które aby było prawdziwe, musi być wolne od wszelkiej formy egoizmu³³.

Życie inspirowane egoizmem prowadzi do unicestwienia, natomiast pragnienie uniżenia i ofiary nadaje życiu wartość nieprzemijającą (zob. J 12, 25). Ofiar-na postawa jest niewątpliwie postawą paschalną. Nie tylko przez podobieństwo do ofiary Chrystusa, ale także przez autentyczne w niej uczestnictwo, gdyż „zbawienie nie dokonuje się obok egzystencji człowieka, lecz w niej samej i poprzez nią”³⁴. Dzieje się to poprzez miłość – jedyną drogę spełnienia tajemnicy człowieczeństwa³⁵.

Zastanawiając się nad istotą miłości, ks. Hryniewicz odkrywa w niej paschalne prawo ofiary, rezygnacji i oderwania się od siebie. Bez tych czynników nie ma prawdziwej miłości. Wprowadzenie jej w życie jest dla człowieka czymś kosztownym. W mądrości życiowej mówi się często o związku istniejącym między miłością a cierpieniem, bólem i tragizmem. Takie doświadczenie wykazuje naturę paschalną chrześcijanina. „Miłując i umierając człowiek wychodzi z siebie, powierza i oddaje swoje istnienie drugiemu. Przez oddanie miłość upodabnia się do śmierci”³⁶.

2.2. Paschalne dopełnienie życia ludzkiego

Idea wyniszczenia i ofiary życia ludzkiego nie stanowi jeszcze pełnej wizji osoby w świetle Paschy Chrystusa. Podobnie jak śmierć Jezusa Chrystusa nie jest kresem Jego zbawczej misji, tak i ludzka kenozа jest zaledwie zaczątkiem nowej egzystencji.

Na drodze poświęcenia w służbie wartościom chrześcijanin spełnia swoje człowieczeństwo i realizuje swoje zbawienie. Poświęcenie się prawdzie i dobru nie wyczerpuje się na płaszczyźnie trudu ofiarniczego, ale prowadzi do ubogacenia i odrodzenia. Ofiara wówczas staje się przejściem, czyli Paschą człowieka ku własnemu człowieczeństwu³⁷. Przez to doczesna działalność człowieka nabiera

³¹ Zob. tamże, s. 83.

³² Zob. tamże, s. 85–86.

³³ Zob. tamże, s. 84.

³⁴ Tamże, s. 106.

³⁵ Zob. tamże, s. 150.

³⁶ Tamże, s. 152.

³⁷ Zob. tamże, s. 125.

charakteru zbawczego i nadprzyrodzonego³⁸. Tylko „w ludzkich zmaganiach o prawdę życia urzeczywistnia się [...]. Boże powołanie człowieka do uczestnictwa w Prawdzie i Dobru Nieskończonym”³⁹.

W świetle paschalnej antropologii ks. Hryniewicza owo zmaganie jest również drogą do odkrycia w człowieku obrazu Bożego i realizacji Jego podobieństwa na wzór Jezusa Chrystusa – Nowego Człowieka. Nowe człowieczeństwo kształtuje się z trudem pośród zmagania z tym wszystkim co je zniewala, kaleczy, zniekształca i degraduje⁴⁰, a Chrystus jest początkiem i zwyciężskim znakiem realizacji ludzkiego przeznaczenia do uczestnictwa w Chwale Bożej⁴¹.

Zmartwychwstanie Chrystusa dało ludzkości ogromną szansę odnowienia i przemiany. Człowiek żyjący w stanie upadku z tęsknotą wyczekuje chwili powstania. Jest to wyraz pragnienia odtworzenia pierwotnego obrazu i podobieństwa Bożego, które człowiek utracił wskutek grzechu pierworodnego. Zbawcze dzieło Chrystusa przewycięża to, „co jest cechą dawnego istnienia w stanie upadku”⁴². Teraz człowiek może pełniej realizować swoje podobieństwo do Boskiego Ideału. W tajemnicy paschalnej Chrystusa urzeczywistniło się przeznaczenie człowieka do uczestnictwa w życiu Bożym⁴³. Warunkiem jego osiągnięcia jest wszczęcie w Chrystusa. „Jeśli więc ktoś pozostaje w Chrystusie, jest nowym stworzeniem. To, co dawne minęło, a oto wszystko stało się nowe” (2 Kor 5, 17).

Zjednoczenie z Chrystusem i pozostawanie w Nim to w teologii paschalnej uczestnictwo w ofierze Zbawiciela. Dlatego zarówno interpretację samego życia ludzkiego, jak i jego dopełnienie należy rozważać w kontekście miłości. Złączona z cierpieniem i wyrzeczeniem miłość, będąca w rzeczywistości zasadą organizowania życia chrześcijańskiego, nabiera pełniejszego sensu wobec faktu zmartwychwstania. Żaden czyn miłości, żadne jej dzieło nigdy nie zaginie⁴⁴. „Zmartwychwstanie jest zagwarantowanym przez Boga spełnieniem ludzkiej miłości. Ludzka miłość i oddanie drugim nie giną wraz ze śmiercią człowieka, lecz jako istotna treść jego osobistych dzieł zmartwychwstają razem z nim do pełniejszego istnienia we wspólnocie zbawionych”⁴⁵.

Ludzkie doświadczenie miłości, dzięki zmartwychwstaniu, jest zarazem nadzieją na eschatyczną przemianę życia. Człowiek odczytujący swe życie w świetle paschalnego dzieła Chrystusa, obok bólu i cierpienia związanych z miłością, dostrzega przewagę doświadczeń pozytywnych, a wśród nich radości z oddania i poświęcenia, jako odległe i cząstkowe doświadczenie życia wiecznego⁴⁶. Zaczątkowe

³⁸ Zob. tamże, s. 128.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Zob. tamże, s. 138.

⁴¹ Zob. tamże, s. 139.

⁴² Tamże, s. 138.

⁴³ Zob. tamże, s. 140.

⁴⁴ Zob. tamże, s. 154.

⁴⁵ Tamże, s. 155.

⁴⁶ Zob. tamże, s. 156–157.

doświadczenie zmartwychwstania jest możliwe poprzez miłość już w tym życiu. Ksiądz Hryniewicz taką miłość określa terminem „miłość wskrzeszająca”⁴⁷.

Mimo ukazania wielu możliwości realizacji człowieczeństwa, paschalna antropologia mocno akcentuje niemożność osiągnięcia jego pełnej miary podczas życia doczesnego. Prawdziwy charakter istoty człowieka pozostaje ciągle zakryty: „jeszcze się nie ujawniło, czym będziemy” (1 J 3, 2). Dane jest jedynie życie nadzieją spełnienia obietnicy, że „będziemy do Niego podobni”. W świetle słów świętego Jana życie tą nadzieją jest drogą uświęcenia na wzór świętości Ojca (zob. 1 J 3, 2–3).

Otwartość chrześcijanina na przyszłość oraz na życie nadzieją w miłości, tworzą paschalną wizję pełni człowieczeństwa⁴⁸.

PAQUE ET L’HOMME DANS LA THÉOLOGIE DE L’ABBÉ WACŁAW HRYNIEWICZ

Résumé

Article présenté constitue un fragment du mémoire de maîtrise intitulé „Aspect pascal de l’humaine activité temporelle selon l’abbé Wacław Hryniewicz” écrit dans la section de la théologie morale au Séminaire de Łódź sous la direction de o l’abbé dr T. Sikorski.

Ses deux parties essaient de présenter l’idée chrétienne de la Pâque vue par le théologue dont les recherches mènent à atteindre une perspective théologique ainsi qu’une présentation syntétique de l’anthropologie pascale abordant le problème de „l’homme en Christ”. Ces aspects permettent de comprendre la vie humaine à l’optique de la vie, de la mort et de la résurrection de Jésus-Christ

⁴⁷ Zob. tamże, s. 157–158.

⁴⁸ Zob. tamże, s. 207.